

Motion till riksdagen 2005/06:N400

av **Lennart Beijer m.fl. (v)**

Behovsmotiverad industrinära forskning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen prövar möjligheten till finansiering av Ireco enligt vad som i motionen anförts.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om uppföljningar och rapporter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om FoU och offentliga uppdrag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om Vinnovas roll i fråga om de långsiktiga strategiska forskningsprogrammen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om långsiktiga strategiska forskningsprogram.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om en utredning kring samarbete mellan försvarsforskning och annan forskning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om långsiktig uppbyggnad och de övriga nordiska länderna.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om en årlig avrapportering av det innovationspolitiska arbetet.

Bakgrund

Den paradox som svensk behovsmotiverad forskning lever i är välkänd. Vi har de högsta utgifterna för forskning och utveckling (FoU) inom OECD. Hela 4,3 % av bruttonationalprodukten går till FoU. Det svenska näringslivet står under 2001 för 78 % av de totala FoU-utgifterna i Sverige. Det motsvarar drygt 75 miljarder kronor eller ca 3,3 % av BNP. I det svenska näringslivet är det fem sex stora företag, som Ericsson, Astra och Volvo, som står för 80 %

Fel! Okänt namn på

av denna forskning. Den resterande delen står i huvudsak de övriga storföretagen för.

Mindre och medelstora företag har en mycket liten del av den FoU som utförs. Ungefär 10 % av den totala FoU-verksamheten inom företagssektorn eller 0,34 % av BNP utförs av företag med färre än 50 anställda.

Tre faktorer i ett företag är särskilt viktiga för tillväxten. Arbete – kapital och teknik. En studie som ”Forskning för tillväxt” visar på att särskilt den tekniska utvecklingen är viktig för ekonomisk tillväxt. Tyvärr visar det sig att Sverige kommer långt ner på listan över OECD-länder som är bra på att överföra kunskap via teknik till nya företag. Sverige är dåligt på att stimulera teknologibaserade företag.

Samtidigt som Sverige fortfarande i stor utsträckning står förankrat i den gamla modellen med en linjär utveckling på forskningen – från grundforskning över tillämpad forskning till teknologikutveckling och sedan produkten – har världen förändrats. Nu sker snarare ett växelspel där slutavvägningen är lika viktig som grundforskningen, och hastigheten på en FoU-cykel är med gårdagens mått svindlande. I USA är en FoU-cykel inom tillämpad forskning i stadigt sjunkande. Under de senaste fem åren har FoU-cykeln kortats från 18 månader till 10 månader. Ytterligare ett bevis för den ökande hastigheten är den allt kortare tid som ett patent är nytt innan det överflyglas av en alternativ lösning. Det finns även exempel på produkter (särskilt inom IT-sektorn) som aldrig patentsöks eftersom patentbeviljningstiden är för lång i förhållande till produktens nyhet.

Industriforskningsinstitutet

I ett sådant läge måste det offentliga träda in och hjälpa till att skapa de bryggor som behövs och delta i forskningscykeln. De mindre och medelstora företagens möjlighet ligger i att skapa sig FoU-utrymme genom industriforskningsinstitutets verksamhet. Här föreligger ett problem. Det statliga engagemanget är av historiska skäl (dominerande storföretag) lågt inom den tillämpade forskningen. Industriforskningsinstitutets andel av forskningsresurserna är betydligt mindre än snittet inom EU. Detta förhållande måste ändras om de mindre och medelstora företagen skall ha en chans att hävda sig i framtiden.

Det statliga holdingbolaget Ireco har huvudansvaret för att omorganisera industriforskningsinstitutet och vässa deras profil. För detta och för program som kan sätta mindre och medelstora företag i arbete mot en ökad FoU behöver Ireco inom de närmaste åren en medelsförstärkning. I den forskningspolitiska propositionen (2004/05:80) anslogs ytterligare 110 miljoner kronor till industriforskningsinstitutet. Det är ett litet steg på vägen men för att öka statens andel långsiktigt i industriforskningsinstitutet krävs i storleksordningen ytterligare 500 miljoner kronor årligen. Finansiering kan enligt tidigare praktik ske genom överföring av medel från de andra statliga bolagen som direkt verkar på marknaden. Detta förslag har vi tidigare föreslagit, och i budgetpropositionen, utgiftsområde 24, antyds nu att regeringen tagit intryck, då det sägs: ”Regeringen ser en roll för de statligt ägda bolagen att i ökad

utsträckning bidra till innovationer och omställningen av Sverige.” Vänsterpartiet vill se en utveckling av denna tanke från regeringen.

Det ursprungliga förslaget till omstrukturering av industriforskningsinstituten lades fram av regeringen i proposition 2001/02:2. I näringsutskottets betänkande i ärendet, 2001/02:NU5, säger utskottet att man delar bedömningen i propositionen om att ingen detaljstyrning skall ske av FoU-områden utan riktlinjer i propositioner, utskottsbetänkande och regleringsbrev skall vara vägledande för myndigheterna. Däremot bör kontinuerliga uppföljningar och utvärderingar ske för att statsmakterna skall kunna se att verksamheten bedrivits som det var tänkt. Utskottet underströk att det är angeläget att regeringen utför sådana uppföljningar och utvärderingar och på lämpligt sätt rapporterar resultaten av dessa till riksdagen. Vi kan inte se att det skett. Vänsterpartiet föreslår därför att riksdagen i ett tillkännagivande begär en sådan redovisning av regeringen.

Globaliseringen

Utflyttningen av företag från Sverige till låglöneländer fortsätter. Enheter ställs mot enheter i globala koncerner. Utflyttningen till låglöneländer gäller i huvudsak fortfarande arbetsintensiva företag med låg teknisk höjd. Däremot när det gäller General Motors uppmaning till kamp mellan enheter i Tyskland och Sverige gäller det i högsta grad högteknologiska produkter med högt forskningsinnehåll. Ericsson presenterar samtidigt sin fabrik med den forskartätaste arbetsstyrkan och den ligger i – Kina.

Globaliseringen är här och den har förändrat företagets villkor dramatiskt. Förändringarna består av allt från avregleringar till en IT-revolution. Världen blir en marknadsplats, inte när det gäller alla produkter och tjänster – förskolan flyttar inte till Polen – men andra – bilar, konsumentelektronik, finanser och IT – för att det skall påverka vår vardag.

Små och medelstora företags forskning

Vinnova påpekar: ”Fortfarande är befintliga strukturer, spelregler och stödssystem betydligt bättre anpassade till stora företags villkor än till villkor för små och medelstora företag.”(Vinnovas forskningstrategi – Strategi för hållbar tillväxt). För att motverka detta problem har Vänsterpartiet i budgetförhandlingarna skapat utrymme för en 100-miljonerssatsning under 2006 för små och medelstora företag och dessutom kommer en skattereduktion på 200 miljoner kronor för FoU och produktutveckling att förbättra läget.

För att öka tyngden i en satsning på forskning som de mindre och medelstora företagen kan använda sig av bör offentliga uppdrag villkoras så att viss del av FoU alltid hamnar hos mindre och medelstora företag med FoU. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

De stora strategiska programmen

När våra nordiska grannländer i allt högre grad antar den stora utmaningen i globaliseringskonkurrensen och styr om sina resurser mot strategiskt långsiktiga forskningsprogram men ändå med flexibilitet kan inte Sverige sitta passivt. Det börjar också röra på sig och det förslag om strategiska program och branschsamtal som regeringen påbörjat är ett steg i rätt riktning. Under 2006–2010 kommer staten att satsa en miljard kronor. Vi anser att det är viktigt att Vinnova får uppdraget att genomföra programmen i samverkan med industrin. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Svagheten i Sveriges nuvarande struktur visar sig då flera storföretag samtidigt drabbas av en lågkonjunktur. Då minskar svensk FoU drastiskt och mängder av forskningsprojekt slängs ut i kylan. I de finska strategiska programmen deltar över 1 000 mindre och medelstora företag. Här måste företagen tillåtas delta med egen personal i forskning, ledning och utformning av forskningssamarbetet. Interaktionen mellan högskolor, institut och företag måste stärkas och sprida och praktisera kunskap som snabbt kan utvecklas till produkter, tjänster och processer.

Programmen måste vara långsiktiga för att företagen skall anse det lönt att satsa arbete och kapital på dem. De måste också vara flexibla inför förändringar i omvärlden och förväntningar som inte infrias. Beslutandetiden för att sjösätta program måste dessutom kortas betydligt med tanke på de bakgrundsfaktorer som vi skissat ovan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mer samarbete

Den forskningspolitiska mixen består av ungefär en femtedel försvarsforskning och fyra femtedelar annat. Försvarsforskningen är som enskild del störst. Med tanke på de stora förändringar som säkerhetsbilden genomgått i världen och den stora förändring som det svenska försvaret gått igenom under senare år anser vi att det är dags för försvarsforskningen att närma sig den civila forskningen och att ett reellt samarbete måste komma till stånd mellan de olika forskningssektorerna. Vänsterpartiet anser att en utredning måste initieras från regeringens sida.

Långsiktig uppbyggnad

De övriga nordiska ländernas lösningar för den behovsmotiverade forskningen är mer uvecklade och har kommit längre i mångfald än den modell som tillämpas i Sverige. Motiven till det är flera. För Danmark och Norge har det i hög utsträckning berott på den brist på riktigt stora företag som präglat länderna. Det har varit naturligt att satsa på de företag man har, de mindre och medelstora. I Norge har man dessutom lyckats få en regional prägel på sina satsningar, vilket har lett till att Norges ledande tekniska universitet ligger i

Fel! Okänt namn på

Trondheim och Norges största institut SINTEF har ett nära samarbete med universitetet.

I Finland insåg man tidigt vikten av att komma ur sitt beroende av lågförädlade exportprodukter och inledde därför en målmedveten satsning för ett tjugotal år sedan. Denna utveckling accelererade också genom den kris som finsk industri ställdes inför när Sovjetunionen upplöstes. Här har man gått mycket målmedvetet tillväga, t.ex. inrättade man ett vetenskapligt råd med statsministern som ordförande och dessutom ingår ytterligare sju statsråd, bl.a. finansministern. Rådet kompletteras med näringslivsrepresentanter. Man har utvecklat ett nationellt innovationssystem för FoU, vilket man var först med i OECD. Dessutom har finska riksdagen ett permanent framtidsutskott som för en dialog med regeringen i olika frågor som kan påverka Finlands framtid och som utvärderar teknologins effekter på det framtida samhället.

Detta kompletteras sedan med statliga verk och institut med stark inriktning på mindre och medelstora företag och med stora resurser.

Av denna korta genomgång av tre nordiska länders fokus på behovsmotiverad forskning kan man bl.a. dra tre slutsatser. Det offentliga har en viktig roll att spela i en sådan satsning. Det regionala perspektivet går att vidmakthålla. Resurserna till den behovsmotiverade forskningen måste stärkas väsentligt. Detta bör ges regeringen till känna.

Regeringens skrift kallad "Innovativa Sverige" (Ds 2004:36) författad av Närings- och Utbildningsdepartementen har underrubriken "En strategi för tillväxt genom förnyelse". Skriften är en utmärkt genomgång av det innovativa Sveriges alla beståndsdelar. Här tas upp vikten av FoU, kraftsamling, de små och medelstora företagen, kommersialiseringen av forskning, det offentliga betydelse och den enskilda människans betydelse.

Vi är väl medvetna om att den kraftsamling som Sverige och det forskningspolitiska systemet står inför inte kan genomföras i en handvändning även om så vore önskvärt. För att den fina ansats som nu tas i skriften "Innovativa Sverige" inte skall bli som något skrivet i sanden föreslår vi därför att regeringen årligen skall komma tillbaka till riksdagen med en innovationspolitisk skrivelse om hur de ansatser som utlovas i "Innovativa Sverige" har uppfyllts. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2005

Lennart Beijer (v)

Lars Bäckström (v)

Siv Holma (v)

Gunilla Wahlén (v)

Marie Engström (v)

Per Rosengren (v)